

LOFLIED OP DE WIJSHEID – Job 28

Het Loflied op de Wijsheid uit het boek Job dat we zojuist hebben gehoord, is naar mijn idee een van prachtigste gedichten in de Bijbel. Over wat de mens allemaal kan. Al die talenten. Al die drang om te onderzoeken en te weten. Al die ontdekkingen, eeuw na eeuw. En toch ook die andere kant: al dat niet-weten, al die mysteries die mysterie zijn en mysterie blijven. Vragen als: wat is leven, wat is een mens, wie is God? Soms kun je je afvragen: wat weten eigenlijk echt? Of: wat is wijsheid? Het gedicht geeft toe dat dit een moeilijke vraag is. Want de mens weet de gekste dingen te vinden tot diep in de aarde en hoog in het heelal, maar als het over wijsheid gaat weten we letterlijk niet waar we het zoeken moeten.

Wij horen vanmorgen deze tekst, geplukt uit het boek Job en dat plukken heeft natuurlijk ook nadelen. Want wat we dus niet horen, is dat dit gedicht nogal onverhoeds in het boek opduikt, midden tussen klaagzangen en woede-uitbarstingen van Job en er lijkt nauwelijks aanleiding om het ineens in prachtige beelden over wijsheid te gaan hebben.

U kent het verhaal van Job ongetwijfeld. Het is het keiharde verhaal van ramspoed, menselijke onmacht, van kwetsbaarheid. Van Job die in een mum van tijd zijn kinderen, zijn huis, zijn bezit, zijn gezondheid en zijn goede naam verliest. En dus ook het verhaal van de mens die ten einde raad is met alle woede die daarbij hoort. Wat heb ik gedaan dat mij dit overkomt, waaraan heb ik dit verdiend? Job wordt in dit verhaal buitensporig zwaar getroffen. Maar het is niet vreemd dat menigeen die geconfronteerd met leed zich moeiteloos in dit verhaal herkent. Het verhaal van Job is het verhaal van onze menselijke kwetsbaarheid en van onze wanhoop als ons iets overkomt. En dat is altijd niet te dragen en verschrikkelijk, in leed en pijn is er in feite niet zoveel onderscheid tussen groot en klein. Elk leed doorbreekt ons dagelijkse en vertrouwde milieu.

Toch staat volgens mij deze lofzang op de wijsheid precies op de goede plaats. En ik vind het zelfs een goed idee van de schrijver van dit verhaal om deze woorden te leggen in de mond van Job, het slachtoffer. Want dit is de strijd van Job: enerzijds zijn ontzag en respect voor de Levende God. En anderzijds zijn onbegrijpelijke en niet te dragen leed. En hier gaat Job ons voor in een strijd die wij mensen steeds moeten aangaan. Bij hem komt het besef boven van onze kwetsbaarheid. Job weet zich een schepsel, door God geschapen, het leven heeft hij gekregen. Dat geeft hem een gevoel van dankbaarheid en ontzag voor de Levende die hem dit leven gegeven heeft: ontzag voor de Levende God. Het Bijbelboek Spreuken zegt het al meteen in het eerste hoofdstuk: begin van alle inzicht en wijsheid is ontzag voor de Levende. En ook het boek Job opent ermee: het eerste vers van het boek luidt: 'Er was een man in het land Oets, Job was zijn naam. Integer en oprecht was die man, hij had ontzag voor God en hield zich ver van het kwaad'. Het is als het ware het basispakket van de volmaakte mens. De mens op zijn mooist. Want, zo kun je in die eerste regels lezen, ontzag voor de Levende leidt bijna vanzelf tot een goed leven, tot integer zijn en oprecht.

Ontzag voor de Levende God, dat is niet opzien tegen de Levende met neerbuigende nederigheid, dat is niet je minderwaardig en klein voelen. Je mag er zijn. Maar dat is ook het besef dat je niet selfmade bent, dat je niet alles in eigen hand hebt. En inzien dat je veel gekregen hebt. Je leven, je talenten, je mogelijkheden, de mensen om je heen. En je hebt met je talenten ongetwijfeld het een en ander bereikt en daar mag je tevreden over

zijn of zelfs trots op zijn. Maar allemaal in het besef dat je de basis van dat alles hebt gekregen. Ontzag voor de Levende God is ontzag voor de schepper van hemel en aarde, die met zijn woord chaos omvormde tot bewoonbaar land en die nog steeds de schepping gaande houdt. En we horen het terug in het slot van de lofzang op de wijsheid: 'ontzag voor de Levende, dat is wijsheid; geen kwaad doen, dat is inzicht'. Dit ontzag voor de Levende houdt Job op de been. En precies omdat Job de strijd aandurft tussen zijn onmacht en zijn woede enerzijds en zijn ontzag voor de Levende anderzijds wordt het boek Job in de Joodse traditie gerekend tot de boeken van Wijsheid. En in die strijd, zo overkomt Job is er ook al een begin van opstaan uit de ellende, tot zich zelf komen, langzaam maar zeker je leven oppakken.

Dat kunnen we nauwelijks in ons eentje. We hebben ook mensen om ons heen nodig. Gelukkig zijn die er ook vaak. Bij Job komen drie vrienden op bezoek om hem te troosten. En aanvankelijk is hun troost niet gering. Er staat in het tweede hoofdstuk: 'Ze hadden met elkaar afgesproken naar hem toe te gaan om hun meeleven te betuigen en hem te troosten. Zij zaten bij hem op de aarde, zeven dagen en zeven nachten. Geen van hen zei een woord, want ze zagen dat zijn pijn enorm was'. Er lijkt nauwelijks een intensere troost mogelijk dat dit letterlijke mede-lijden van de drie vrienden. En hun komst, hun zwijgende aanwezigheid is pure wijsheid.

Maar het boek Job toont zich in alle opzichten een waar verhaal. Want het vertelt niet alleen dat lijden zwaar kan zijn, maar dat het ook niet eenvoudig is om aanwezig te blijven bij iemand die lijdt. Het verhaal vertelt dat de drie vrienden langzaam maar zeker hun geduld met Job verliezen als hij ontroostbaar blijkt en maar blijft klagen en zijn woede uiten tot God. Dan gaan ze zeggen: het komt wel weer goed, geloof ons maar. En als Job zich met die woorden, terecht, niet wil laten troosten, gaan ze redeneren: wat zou toch de oorzaak zijn van al die ongelukken die je overkomen zijn? Heb je misschien kwaad gedaan en is dit dan je straf? Het verhaal laat zien hoe de drie vrienden stapsgewijs niet meer aanwezig kunnen zijn bij het leed van Job. Hoe ze zich terugtrekken op zichzelf. En dat is een grote wijsheid die het verhaal vertelt. Niet alleen degene die lijdt, maar ook degene die troost heeft de moed nodig om aanwezig te blijven om er te zijn voor de ander en niet weg te vluchten in loze beloften dat het wel weer goed zal komen.

Het verhaal van Job vertelt dat wij mensen worstelen met onze kwetsbaarheid. Dat we heel wat kunnen, maar dat we soms ook tegen onze grenzen aanlopen en het niet meer weten. Wat is dan wijsheid? In de lezing hoorden we zojuist: Wijsheid is verborgen voor de ogen van al wat leeft. Maar God is het die haar wegen kent. Die overziet namelijk de hele schepping, het werk van zijn handen, de zichtbare en de onzichtbare kanten. Die doorgrondt de aarde, weet alles op waarde te schatten. En wij mensen? Wij komen op plekken als deze bij elkaar op zoek naar wijsheid, om te reflecteren op de zin van ons bestaan, om te bezien wat ons allemaal bezighoudt en overkomt en hoe we daarmee om kunnen gaan. In de Schrift wordt in de boeken van de wijsheid diepgravend gezocht naar een antwoord op al die levensvragen. Maar een klip en klaar antwoord wordt nooit gegeven. Wat mysterie is blijft mysterie. Maar in het Loflied van de Wijsheid staat toch heel duidelijk geschreven wat wijsheid is: heb ontzag voor de Levende, dat is wijsheid. Geen kwaad doen, dat is inzicht. In de Schrift worden we steeds terugverwezen naar ons eigen concrete gedrag. Doe wat je te doen staan. Ben je bewust van je kwetsbaarheid, ben dankbaar voor alles wat je gegeven is. En doe daar het goede mee. Opstaan in de morgen, zoals we straks zullen zingen, zoeken naar licht, dorsten om water, dus het leven aandurven in al zijn aspecten. En in die zoektocht rust vinden, zodat je ook iedere morgen weer de moed hebt om op te staan.